

I. Analýza textu Billa Devalla¹

Zkoumání ekologického „já“ je součástí procesu transformace, jenž je pro naše ozdravení ve světě nezbytný. Znamená to dýchat tak, abychom si opět plně uvědomovali vzduch, jenž vdechujeme, pít vodu tak, abychom měli na paměti její zdroj – pramen či horský potok v našem bioregionu –, a na koloběh energie pohlížet jako na součást našeho těla. „Živoucí vody“ a „živoucí hory“ takto vstupují do našeho těla. Jsme součástí evolučního řetězce a naše tělesná schránka je dědictvím po našich předcích z pleistocénu.

Narůstající uvědomění a vnímavost vůči ostatním živočichům, horám a řekám napomáhá ke sžití s prostředím a probouzí v člověku úctu a soucítění s jeho prostředím. To neznamená, že již nebude ve specifických situacích docházet ke střetu materiálních zájmů různých lidí nebo ke střetu mezi potřebami některých lidí a některých jiných živočichů, ovšem znamená to, že pojmy „dobré jednání“ či „správné živobytí“ se již nebudou zakládat pouze na abstraktním moralismu, sebezapření či obětech.

Při otevřeném a smířlivém zkoumání našeho ekologického „já“ nedocházíme k žádným soudům, ani nesledujeme žádný konkrétní cíl. „Já“ není žádnou entitou, ani věcí, ale prostředkem k objevení toho, co někdo nazývá absolutnem a co je v sanskrtu označováno jako átmán.

Procitnutím „já“ za plotem z ostnatého drátu, který vystavělo naše ego, jsme uváděni do světa a stáváme se postupně jeho součástí. Naess často popisuje spontánní radost, jakou prožíváme z toho, že jsme součástí něčeho skutečného. K dalším aspektům pak patří soucitné porozumění, moudrost, vnímavost, intuice, kreativita, podvolení, pocit spjitosti, otevřenost a mírumilovnost. Rozvinuté, prohloubené „já“ není neosobní, ale trans-osobní.

Ozdravující proces v transpersonální psychologii začíná sebe-realizací. „MUSÍME SAMI SEBE ZNÁT A UZNÁVAT, NEŽ SE MŮŽEME POKUSIT SAMI SEBE ZMĚNIT PODLE NAŠICH PŘEDSTAV. POCHOPIT VŠE ZNAMENÁ VŠE ODPUSTIT, A ODPUSTIT SOBĚ SAMÝM, ŽE JSME POUZE TAKOVÍ, JACÍ JSME, JE PRVNÍM KROKEM K UZDRAVENÍ.“ (VAUGHN 1986, 56)²

¹ Vybíráme Devallovu knihu „Simple in Means, Rich in Ends“ z roku 1988. Viz Devall, B. Simple in Means, Rich in Ends: Practicing Deep Ecology. Salt Lake City, Peregrine Smith Books 1988. Kniha je – jak vzhledem k autorově autoritě, tak svým významem v rámci hlubinné ekologie velmi dobrým reprezentantem akademizujícího křídla. Devall však nikdy nepatřil k extrémní pozici – začínal jako praktikující ochránce a i tato kniha se snaží o sloučení různých praktických hlubinně ekologických přístupů. Nicméně je typická pro akademiky.

² Devall na tomto místě cituje literaturu neuvedenou na patřičném místě v závěru knihy. Přesto se domnívám, že se jedná o knihu Vaughn, F., Walsch, R. Paths Beyond Ego: The Transpersonal Vision. New York 1993.

Jestliže objevíme naše ekologické „já“, budeme radostně hájit to, s čím se ztotožňujeme, budeme s tím komunikovat, a místo abychom lidem nutili ekologickou etiku, budeme přirozeně cítit, milovat a chránit etiku našeho „já“.

EKOLOGICKÁ ETIKA JE TŘEBA, ALE DOKUD MAJÍ LIDÉ POCIT, ŽE SE NIKOLI NESOBECKY VZDÁVAJÍ SVÝCH ZÁJMŮ, ŽE JE OBĚTOVÁVAJÍ PRO LÁSKU K PŘÍRODĚ, NENÍ TO Z DLOUHODOBÉHO HLEDISKA PRO OCHRANU PŘÍRODY PŘILÍŠ ŠTASTNÉ. PROSPĚCH, KTERÝ JIM Z OCHRANY PŘÍRODY PLYNE, SKUTEČNĚ ZAČNOU SPATŘOVAT AŽ POTÉ, CO SE ZTOTOŽNÍ SE SVÝM ŽIVOTNÍM PROSTŘEDÍM, POTÉ, CO NALEZNOU SKUTEČNOU LÁSKU K SOBĚ SAMÝM, LÁSKU ROZVINUTÉHO A PROHLOUBENÉHO „JÁ“. (NAESS, „SELF-REALIZATION“ /SEBE-REALIZACE/, 1986)³

Existuje mnoho důvodů, proč chránit neporušenost krajiny před náporom průmyslové civilizace. Zastánci hlubinné ekologie bojují zvláště za ochranu původních rostlin a živočichů žijících ve svém přirozeném prostředí před vlivem člověka. Taktéž bojujeme za ochranu určitých míst (například Grand Canyonu) pro jejich krásu a jedinečnost, nebo proto, že tyto oblasti využíváme ke sportu a rekreaci.

Další pádný důvod je následující: „POKUD PO UPŘÍMNÉM ZAMYŠLENÍ ZJIŠŤUJEME, ŽE SE V NAŠEM NEJNITERNĚJŠÍM ‚JÁ‘ CÍTÍME BÝT OHROŽENI, POTOM PŘESVĚDČIVĚJI HÁJÍME PŘÍMO NAŠE ŽIVOTNĚ DŮLEŽITÉ ZÁJMY, A NIKOLI POUZE NĚCO ‚TAM VENKU‘. TATO SEBEOBRANA NÁM TAK POMÁHÁ HÁJIT ZÁKLADNÍ LIDSKÁ PRÁVA NA OCHRANU VLASTNÍHO ŽIVOTA.“ (NAESS, „SELF-REALIZATION“ /SEBE-REALIZACE/, 1986)⁴ Pokud se naše „já“ v širokém významu toho slova objímá s ostatními bytostmi – včetně řek a hor –, není k vyjadřování naší lásky k druhým bytostem třeba žádného moralizování, ani dogmatického hlásání ekologické etiky.

Naess klade tento přístup, kdy se stává ochrana přírody skutečným osvěcujícím zájmem člověka, do protikladu s altruismem, který podle něj „ZNAMENÁ, ŽE EGO OBĚTUJE SVÉ ZÁJMY VE PROSPĚCH DRUHÝCH, ALTER. MOTIVACÍ ALTRUIZMU JE TAK PŘEDEVŠÍM POVINNOST – ŘÍKÁ SE, ŽE BYCHOM MĚLI MILOVAT SVÉ BLIŽNÍ STEJNĚ JAKO MILUJEME SAMI SEBE“ (NAESS, „SELF-REALIZATION“ /SEBE-REALIZACE/, 1986)⁵. Ovšem lidé jsou schopni jen velmi omezeně milovat z povinnosti či pod vlivem nějakého moralizování.

Mluvčí reformovaného ekologického hnutí a někteří filosofové nám nabízejí mnoho pouček z oblasti ekologické etiky a žádají po lidech, aby přinášeli oběti pro budoucí generace, pro lidi v rozvojových zemích, atd. Podle Naesse „můžeme skrze intenzivnější vnímání bohatosti a rozmanitosti života dosahovat nezměrného pocitu radosti“.

³ Jedná se o přednášku uvedenou Naessem v roce 1986 na Murdoch Univerzity 12. března pod názvem: „Self-realization: an Ecological Approach to Being in the World“.

⁴ Taktéž.

⁵ Taktéž.

Je sice třeba, aby nám byly příležitostně připomínány naše morální povinnosti, ale naše chování lze opravdu nejjistěji změnit pouze skutečnou motivací. Hlubší vnímání reality a hlubší a širší vnímání vlastního „já“ lze nazývat ekologickým realismem. To z filosofického hlediska znamená, že v ekосоfii nehraje nejdůležitější roli ekologická etika (přes veškerý svůj význam), ale ontologie.

Sebe-realizace nemá žádné umělé hranice. Někteří lidé říkají, že se ztotožňují s Matkou Zemí či s biosférou, Naess však raději užívá termínu ekosféra, protože tento termín širěji definuje život.

Společenství s náležitými rituály, autoritami ve společnosti, jazykem, uměleckými formami a vzdělávacími metodami může zkoumání ekologického „já“ usnadnit. Již pouze tím, že začínáme používat slovní spojení „dlouhodobé hnutí hlubinné ekologie“, uvědomujeme si sami sebe a definujeme potřebu, která v dominantních institucích není naplněna. Tím, že se stále více lidí bude zapojovat do ozdravného procesu zkoumání ekologického „já“, začne docházet ke vzniku ekologicko-spirituálních kultur. ...⁶

Ekologické „já“ není žádnou vynucovanou, ani statickou ideologií, ale spíše hledáním původní a opravdové cesty k přírodě (Tao). Takový člověk, který může po pečlivém sebehodnocení a modlitbě upřímně prohlásit „tato Země je součástí mého těla“, bude přirozeně bojovat proti celosvětovému zbrojení a za záchranu zemské atmosféry. Takový člověk, který může upřímně říci „pokud bude toto místo zničeno, pak bude zničen i kus mne samého“, má s daným místem silný pocit sounáležitosti.

⁶ Vynechávám pasáž věnovanou kritice New Age jako konkurenčnímu výkladu „vcítění se“.